

Vergaderjaar 1995–1996

23 432

De situatie in het Midden-Oosten

Nr. 8

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 24 januari 1996

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken¹ heeft op 10 januari 1996 overleg gevoerd met minister Van Mierlo van Buitenlandse Zaken over zijn **voorgenomen bezoek aan het Midden-Oosten**.

Van het gevoerde overleg brengt de commissie bijgaand beknopt verslag uit.

Vragen en opmerkingen uit de commissie

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA) had de commissie bijeengeroepen om een poging te wagen de minister af te brengen van zijn voorgenomen bezoek aan het Orient House in Jeruzalem.

Hij vroeg zich af, hoe het zo ver heeft kunnen komen dat de Israëlische eerste minister, geestverwant van premier Kok en vriend van Nederland, zich in zulke ondiplomatieke bewoordingen uitlaat over dat bezoek. Wat is er mis gegaan in het diplomatieke aanlooptraject? Waarom gebeurt dit niet bij bezoeken van bewindslieden uit andere EU-landen? Waarom betreurt de minister-president deze gang van zaken blijkens zijn interview met het Israëlische dagblad Maariv?

Vervolgens ging hij in op het zo wenselijke evenwicht in het beleid. De viering van Jeruzalem 3000, waar de Israëli's zeer aan hechten, wordt door de EU genegeerd uit vrees voor de indruk van erkenning van de claim van Israël op geheel Jeruzalem. Blijkens het ANP heeft de minister over dat negeren van de EU gezegd: Het past Europese landen daarom niet aan de viering van het 3000-jarig bestaan van de stad op een dusdanige intense manier deel te nemen; het is evident dat zo'n viering een rol speelt in de emoties rond Jeruzalem. Dan kun je als buitenland beter afwachten, aldus de bewindsman. Waar is dan de balans als de EU zegt niet mee te doen aan die viering, maar wel de Palestijnse autoriteiten in het Orient House bezoekt, terwijl het toch volstrekt duidelijk is dat èn Israël èn de Palestijnen dat beschouwen als een erkenning van de Palestijnse claim op Jeruzalem? Waar is de balans als de minister niet van plan is om naar het stadhuis van Jeruzalem te gaan, omdat de burgemeester zegt dat hij burgemeester is van geheel Jeruzalem, maar hem zal ontvangen in zijn hotel? Dat alles dient er toch toe om te voorkomen dat er bepaalde indrukken ontstaan?

De heer De Hoop Scheffer gaf toe dat het EU-beleid is dat ministers naar

¹ Samenstelling:

Leden: Beinema (CDA), Van der Linden (CDA), Blaauw (VVD), Weisglas (VVD), Van Heemskerck Pillis-Duvekot (VVD), H. Vos (PvdA), Van Traa (PvdA), ondervoorzitter, Verspaget (PvdA), De Hoop Scheffer (CDA), Ybema (D66), Apostolou (PvdA), Van Middelkoop (GPV), Valk (PvdA), Sipkes (GroenLinks), Bukman (CDA), voorzitter, Boogaard (groep-Nijpels), Woltjer (PvdA), Hessing (VVD), Van den Bos (D66), Hoekema (D66), Marijnissen (SP), Verhagen (CDA), Roethof (D66), Rouvoet (RPF) en Van den Doel (VVD).

Plv. leden: Leers (CDA), Bremmer (CDA), Korthals (VVD), Van der Stoep (VVD), Voûte-Droste (VVD), Van Nieuwenhoven (PvdA), Dijkzma (PvdA), Lilipaly (PvdA), Gabor (CDA), De Graaf (D66), Van Gijzel (PvdA), Van den Berg (SGP), Houda (PvdA), Rosenmöller (GroenLinks), Deetman (CDA), Hendriks, Van Oven (PvdA), Hoogervorst (VVD), Dittrich (D66), Hillen (CDA), Van Ardenne-van der Hoeven (CDA), Van Waning (D66), Leerkes (Unie 55+) en Bolkestein (VVD).

het Orient House gaan, maar dat wil nog niet zeggen dat de Nederlandse minister van Buitenlandse zaken moet gaan. Uiteindelijk wordt de finale afweging van het EU-beleid gelukkig nog steeds in Den Haag gedaan. Dat beleid is overigens vastgesteld in een heel andere situatie; er is nu een Palestijnse bestuursautoriteit, er zijn nu Palestijnse autonome gebieden, de Nederlandse bewindslieden zullen en kunnen nu ook in Jericho met de Palestijnse autoriteiten praten en in Gaza met de heer Arafat. Uiteraard zijn ook de leden van de CDA-fractie van mening dat de bewindslieden met Palestijnen moeten praten, maar als dat zowel in Jericho gebeurt als in Gaza, zal een bezoek aan het Orient House in deze situatie meer het karakter van een politieke demonstratie krijgen die de CDA-fractie wil voorkomen. Ook al, omdat zo iets, enkele maanden na de dramatische gebeurtenissen in Jeruzalem, de Israëlische regering op dit moment zal bruskeren.

Vervolgens wees de heer De Hoop Scheffer erop dat de huidige periode van het vredesproces een uiterst gevoelige is; vlak voor de Palestijnse verkiezingen en in een Israëlisch verkiezingsjaar. Op zo'n moment zou Nederland niet de indruk moeten wekken, in ieder geval niet bij Israël, dat het als een olifant loopt door de porseleinkast, zoals de heer Weisglas in een interview zei. Voor alles moet worden voorkomen dat een van beide bij dat vredesproces betrokken partijen zich kennelijk – in ieder geval blijkens uitspraken van de heer Peres – tegen de schenen geschopt voelt.

Al met al vond de heer De Hoop Scheffer dit voldoende reden om een dringend beroep op de minister te doen om zijn bezoek aan het Orient House en zijn gesprek daar met de heer Hussein te heroverwegen.

De heer **Rouvoet** (RPF) kon zich voor de ophef over het voorgenomen bezoek van de minister aan het Orient House wel enkele redenen voorstellen. Het vredesproces verloopt zeer moeizaam en wordt op dit moment zelfs aanzienlijk bedreigd. Het is daarom van belang dat buitenstaanders, waaronder ook regeringen van andere landen, afzien van inmenging in dat proces en van acties die daaraan schade kunnen toebrengen. In het vredesproces is de kwestie van Jeruzalem en de wederzijdse claims daarop buitengewoon gevoelig. De toekomstige status van de stad wordt niet voor niets als heetste hangijzer beschouwd en dat geldt te meer omdat dit jaar de viering van 3000 jaar Jeruzalem wordt gevierd, een viering waarin de EU en ook de Nederlandse regering weigeren deel te nemen omdat dat juist als erkenning van de Israëlische claims kan worden uitgelegd: over onbalans gesproken! Een bezoek aan het Orient House wordt door beide bij het vredesproces betrokken partijen, behalve blijkbaar door de minister, beschouwd als een erkenning van de Palestijnse claims op Oost-Jeruzalem. Kon de bewindsman in april jl. nog schrijven dat dit niet de bedoeling was, het lijdt nu geen enkele twijfel meer dat het als zodanig wordt opgevat en gebruikt! Dat zou op zijn minst al reden genoeg moeten zijn om een andere afweging te maken, of ligt het in de bedoeling van de regering om met een bezoek aan het Orient House te kennen te geven dat zij wel of in bepaalde mate de Palestijnse claims wil honoreren? Kennende de uitleg van in ieder geval de Palestijnen kiest de regering met het bezoek duidelijk partij en dat is een ongewenste inmenging in het vredesproces. Gelet op de opmerkingen van de Israëlische eerste minister over dat bezoek zou het toch gauw een keuze zijn voor het schofferen van de Israëlische regering. Heeft de scherpe kritiek van premier Peres voor de regering überhaupt enige betekenis gehad of is zij daaraan schouderophalend voorbij gegaan?

April verleden jaar schrijft de minister in antwoorden op schriftelijke vragen van de RPF-fractie dat hij tijdens het staatsbezoek in maart zijn ambtgenoot – toen de heer Peres – op de hoogte heeft gesteld van zijn voornemen om de volgende dag de heer Hussein te bezoeken en dat hij daartegen geen bezwaren hoorde. Daarna berichtten de media dat de afspraak voor dit bezoek in januari is gemaakt tijdens het Global Panel in

november van dit jaar. De heer Rouvoet heeft nu begrepen dat ook tijdens het staatsbezoek al over dit bezoek aan het Orient House zou zijn gesproken en dat de heer Peres toen, aldus een zegsman op Buitenlandse Zaken, een gelijke reactie zou hebben gegeven als afgelopen maandag. Gisteravond zei de minister voor de media heel laconiek: wij kennen de opvattingen van de heer Peres al jaren. Wanneer is die afspraak nu gemaakt? Als dat in maart is geweest, waarom heeft de minister de Kamer in zijn beantwoording van de schriftelijke vragen in april dat niet gemeld? Maakte de heer Peres toen inderdaad geen bezwaar of is hij in maart gewoon voor het blok gezet?

Wat het argument van het EU-beleid betreft, was de heer Rouvoet van mening dat het, zeker in de huidige fase van de EU, mogelijk moet zijn dat een land eigen accenten legt in het buitenlandse beleid.

Het bezoek aan het Orient House leek de heer Rouvoet inmiddels zo omstreden dat een vlekkeloos verloop van het gehele bezoek aan Israël nauwelijks meer mogelijk is, zeker nu door Israëlische zijde is gesteld dat men wellicht gedwongen zal zijn om maatregelen daartegen te nemen. Ook zullen daardoor de goede betrekkingen tussen Israël en Nederland, niet alleen in diplomatieke zin, maar ook tussen de beide volkeren – een vriendschapsrelatie met een lange en intense geschiedenis – ernstig worden geschaad. Waarom blijft de minister zo halsstarrig? Is hij inmiddels niet in een fuik terecht gekomen waar hij heel moeilijk uit kan komen? Is hij na alle commotie niet van mening dat de Palestijnen beter op een andere plaats kunnen worden ontmoet, te meer omdat ook al bezoeken aan Palestijnen in Jericho en Gaza zijn voorzien? In deze vraag ligt niet alleen het politieke oordeel van de RPF-fractie over het bezoek besloten, maar ook een klemmend appel op de minister.

Mevrouw **Roethof** (D66) stelde veel prijs op goede betrekkingen met Israël en had dit overleg dan ook liever niet gevoerd, omdat dat en vooral de grote publiciteit er omheen, schadelijker zullen zijn voor die goede betrekkingen dan de opmerking van premier Peres dat hij gegriefd is.

In de EU geldt de afspraak dat ministers van Buitenlandse Zaken bij hun bezoeken aan Israël ook een bezoek brengen aan het Orient House, ondanks de Israëlische bezwaren daartegen. Deze zomer is de Italiaanse minister van buitenlandse zaken echter als eerste voor de Israëlische druk bezweken en zij zag af van haar bezoek aan het Orient House. Na haar is de EU-beleidslijn om wel te gaan blijkens de antwoorden van de minister op de schriftelijke vragen namens de VVD-fractie in de EU herbevestigd, waarschijnlijk in de Algemene Raad na de vorige zomer. Het bevreesdde haar enigszins dat fracties die als het gaat om bijvoorbeeld mensenrechten altijd stellen dat uitsluitend in het kader van de EU actie kan worden ondernomen, zoals met name de CDA- en de VVD-fractie, in dit geval ineens van mening zijn dat Nederland best wat anders kan doen dan de andere EU-lidstaten. De D66-fractie wil graag verder bouwen aan het gemeenschappelijke buitenlands en veiligheidsbeleid van de EU, ook al omdat problemen zoals die zich in het voormalige Joegoslavië voordoen echt niet opgelost kunnen worden door individuele landen. Natuurlijk moet het mogelijk zijn, vooral in dit stadium van de EU, dat een land van die EU-koers afwijkt, maar daar leek haar in dit geval geen aanleiding toe. Het leek haar een goede zaak als niet van die afgewogen benadering van de EU wordt afgeweken waar het gaat om Jeruzalem – dus incl. een bezoek aan het Orient House – en dus ook niet vooruit wordt gelopen op de definitieve status van Jeruzalem. De minister heeft haars inziens zeker recht gedaan aan die evenwichtige benadering.

De voorbereidingen van dit bezoek hebben vanaf het staatsbezoek in maart 1995 bovendien zozeer in de openbaarheid plaatsgevonden – in een krante-artikel van Salomom Bouman van 30 maart staat al te lezen dat de minister de volgende keer in ieder geval het Orient House zal bezoeken – dat het ook wat verbazingwekkend is dat de CDA- en de VVD-fractie pas

vlak voor het feitelijke bezoek er ineens zoveel bezwaren tegen uiten. Het enige nieuwe feit is dat premier Peres op een persconferentie in antwoord op een vraag van een Nederlandse correspondent heeft herhaald wat allang bekend was.

Mevrouw Roethof begreep dat dit bezoek aan het Orient House al in maart 1995 aan de toenmalige minister van buitenlandse zaken Peres was meegedeeld. Wat heeft hij toen precies gezegd? Waarschijnlijk niet dat de Nederlandse bewindslieden in dat geval helemaal niet hoefden te komen, want daarna is het programma voor dit bezoek vastgelegd en is intussen ook de afspraak gemaakt voor een gesprek met de heer Husseini in het Orient House. Zij was het zeker eens met een opmerking van de heer De Hoop Scheffer in een van de kranten dat, als je een actieve rol wilt spelen in het vredesproces, je niet een van de partijen moet schofferen, maar dan zeg je op het allerlaatste moment ook niet een bezoek aan het Orient House af. Zij ontkende niet dat premier Peres met zijn opmerkingen politieke druk op Nederland wil uitoefenen, en dat is zijn goed recht, maar ze kunnen ook te maken hebben gehad met de komende verkiezingen in Israël.

In het verleden heeft het CDA bij bezoeken aan Israël het Orient House nooit gemeden. In 1992 had CDA-minister Van den Broek er een afspraak, CDA-minister Kooijmans bezocht het in 1993, CDA-staatssecretaris Van Rooy deed dat in 1994. Deze kamercommissie was in september nog in Israël. De delegatie stond onder voorzitterschap van het CDA-kamerlid Bukman. Ook toen heeft de Israëlische ambassadeur druk uitgeoefend om niet naar het Orient House te gaan. De heer Bukman meende terecht dat je voor dergelijke druk niet moest bezwijken.

Het argument dat dit bezoek aan het Orient House de uitslag van de Palestijnse verkiezingen kan beïnvloeden is wel erg ver gezocht. Tijdens de voorbereidingen daarvan zijn helaas veel ernstiger problemen geconstateerd, waarover de VVD-fractie al schriftelijke vragen heeft gesteld.

Het afwijken van de lijn van de EU leek mevrouw Roethof kortom een veel groter politiek signaal dan het vasthouden aan het bezoek. Dan wijzigt Nederland het beleid van de EU en dat zou wel eens zeer riskant kunnen zijn voor het vredesproces.

Mevrouw **Sipkes** (GroenLinks) had waarschijnlijk in het besluit van de minister om af te zien van zijn bezoek aan het Orient House aanleiding gezien om de commissie van reces terug te roepen. Een dergelijk besluit kon haars inziens alleen maar worden gezien als een breuk in het beleid en zeker ook contraproductief zijn voor het vredesproces. Met mevrouw Roethof zag zij dit overleg als contraproductief en schadelijk voor de verhoudingen. Of het nu Europees beleid is of niet – ook zij was van mening dat een land in de gelegenheid moet zijn om zelf accenten aan te brengen – datgene waartoe de EU heeft besloten, lag haars inziens volledig in lijn met de houding van Nederland tot nu toe, nl. een evenwichtige benadering.

Het is al sinds jaar en dag bekend dat de Israëlische autoriteiten het niet echt waarderen dat er bezoeken aan het Orient House worden gebracht, maar in dit stadium van het vredesproces mogen die bezoeken niet in gevaar worden gebracht, juist met het oog op de derde fase van het vredesproces wanneer de internationale gemeenschap zo objectief mogelijk de status van Jeruzalem zal moeten bezien. De vergelijking met Jeruzalem 3000 jaar vond mevrouw Sipkes onjuist. Dat is echt een groot feest dat door Israël wordt georganiseerd. Dit betreft een werkbezoek aan het Orient House, aan een partner van Nederland, maar dan wel op een cruciaal moment.

De fractie van GroenLinks ondersteunde het voornemen van de minister, betreurde het dat het overleg is gehouden, maar om er nog iets aan te hebben, wilde zij wel van de gelegenheid gebruik maken om de

minister te vragen of hij met de Palestijnse autoriteiten ook zal spreken over de kritiek die is geuit op de voorbereiding van de Palestijnse verkiezingen.

De heer **Van der Vlies** (SGP) ontraadde de minister uitvoering te geven aan zijn voornemen om de Palestijnen te ontmoeten in het Orient House om de redenen die de heren De Hoop Scheffer en Rouvoet al hebben aangegeven.

Zijn fractie benaderde volk en land van Israël vanuit een aperte verbondenheid, godsdienstig, cultureel en historisch, maar ook vanuit een praktische politiek. Er zijn diverse momenten geweest waarop de vriendschapsband tussen Nederland en Israël zo duidelijk bleek en die moet niet worden beproefd, meer dan om principiële redenen nodig is. Die redenen zijn er voor haar niet. De minister had ook niet kunnen gaan. Hij wil het wel en heeft daarmee Israël blijkbaar tegen de haren in gestreken. Het leek de heer Van der Vlies het beste als in lijn met de houding van de regering inzake 3000 jaar Jeruzalem en de houding van de EU werd afgezien van een bezoek aan het Orient House. Natuurlijk niet van een gesprek met de Palestijnen, maar dat kan ook op een andere plaats worden gevoerd.

Als het gaat om het evenwicht in het beleid en de psychologie van de politiek, ook voor dit moment, zowel in Nederland als in Israël, om de mogelijke beïnvloeding van het zo gevoelige vredesproces, is de status van Jeruzalem een heikele kwestie die niet voor niets vooruit is geschoven. In dat licht bezien kan een bezoek van deze minister aan het Orient House niet als onbeduidend worden afgedaan, in ieder geval niet als partijen het zien zoals zij het zien. Dat zou reden voor de minister moeten zijn om van zijn voornemen af te zien. Dat er effecten zullen zijn, is helaas wel zeker.

Voor de heer **Marijnissen** (SP) moest de belangrijkste overweging om al dan niet een bezoek aan het Orient House te brengen inhoudelijk van aard zijn. Daarbij kan niet uit het oog worden verloren dat Israël Jeruzalem in 1967 heeft geannexeerd, hetgeen nooit de goedkeuring van de wereldgemeenschap heeft kunnen wegdragen. De Palestijnse aanspraak op Oost-Jeruzalem was daarom zijns inziens terecht, ook al vanwege het simpele feit dat er Palestijnen wonen. Als de minister gesprekken wil voeren met de Palestijnen, dan is het terecht dat hij ook naar Oost-Jeruzalem gaat. De voorgangers van deze minister zijn er ook geweest, net als een parlementaire delegatie. Er was zijns inziens wel degelijk sprake van een verschil met de festiviteiten in het kader van Jeruzalem 3000 jaar, ook al omdat ze heel duidelijk in het teken staan van de aanspraken van Israël op geheel Jeruzalem.

Naar de mening van de SP-fractie werd met het bezoek niet van het tot op heden gevoerde beleid afgeweken. Dat is al sinds jaar en dag bekend en wordt ook sinds jaar en dag gevoerd, al dan niet expliciet aan de Kamer gemeld. De minister heeft gisteren bij Nova heel duidelijk kenbaar gemaakt dat zijn toenmalige ambtgenoot Peres ervan op de hoogte was dat hij deze keer wel naar het Orient House zou gaan en dat hij bovendien de heer Hussein een dergelijke toezegging had gedaan. De heer Marijnissen was het met de minister eens dat afwijking van staand beleid gevaarlijke gevolgen kan hebben, omdat dat namelijk de suggestie kan wekken dat Nederland haar opvatting over Jeruzalem, die toch altijd redelijk terughoudend is geweest afgezien van het niet erkennen van de annexatie, heeft gewijzigd.

Afwijkingen van het Europees beleid, ook waar het het buitenlands beleid betreft, moeten naar de mening van de SP-fractie altijd mogelijk zijn, maar ook daar is hier geen sprake van. De heer Marijnissen vond het wel opvallend dat partijen die altijd het Europese gemeenschappelijk

buitenlands en veiligheidsbeleid hebben gepropageerd er in dit geval niet meer zo op staan.

De opmerkingen van premier Peres hebben inderdaad wel indruk gemaakt. Overigens heeft hij deze niet in het diplomatieke verkeer gemaakt, maar in publieke toespraken. Het waren ook geen nieuwe opvattingen, maar allang bekende. Maar moeten deze toespraken ook niet worden gezien in het licht van de binnenlandse politieke situatie en de verkiezingen in Israël? Kernvraag is wie nu precies de Nederlandse buitenlandse politiek bepaalt. Een argument kan niet zijn een publieke reactie van de heer Peres. Nederland moet zijn eigen afwegingen maken en heeft dat ook gedaan en bovendien nog in Europees verband. De heer Marijnissen zou het dan ook een goede zaak vinden als ook de Nederlandse regering aan die lijn vasthoudt.

Met name in de media is tijdens de afgelopen tijd nogal vaak het woord «subtiel» gebruikt. De heer Marijnissen vond het niet bepaald van subtiliteit getuigen om de impact die het bezoek van de minister aan het Orient House ongetwijfeld zal hebben nog eens extra te vergroten door grote binnenlandse politieke tegenstellingen te suggereren. Het feit dat een deel van de Kamer wordt teruggeroepen van reces is op zich natuurlijk niet bezwaarlijk, maar roept wel de vraag op of het niet enigszins paradoxaal is dat uitgerekend degenen die van mening zijn dat deze zaken subtiel moeten worden aangepakt het zware middel van het terugroepen van reces gebruiken. Zou het, ook staatsrechtelijk gezien, niet verstandiger zijn geweest om de minister zijn verantwoordelijkheid te laten nemen en om hem daarna eventueel ter verantwoording te roepen?

De heer Marijnissen was ervan overtuigd dat het uiteindelijk een storm in een glas water zal blijken te zijn en dat de sisser daarin snel zal zijn gedoofd.

De heer **Woltjer** (PvdA) vond het bezoek aan het Midden-Oosten van uitermate groot belang en heel goed gepland. Een onderdeel daarvan, het bezoek aan het Orient House, kan in het kader van het vredesproces zijns inziens wel degelijk als nuttig worden gezien. Het is geen nieuw beleid, het is EU-beleid en ook voorheen hebben andere ministers Palestijnse vertegenwoordigers in het Orient House bezocht, maar ook toen werd door Israël geprotesteerd. Natuurlijk onderhoudt Nederland met Israël een bijzondere relatie en moet het daarom ook ontvankelijk zijn voor Israëlische gevoeligheden en is de situatie aanzienlijk veranderd na ondertekening van de autonomie-akkoorden en zouden gesprekken met Palestijnse vertegenwoordigers nu ook in de autonome Palestijnse gebieden mogelijk zijn. Maar juist vanwege die bijzondere relatie kan van Israël toch ook wel meer begrip worden verwacht voor een bezoek van een Nederlandse minister aan het Orient House, met name omdat Nederland niet alleen serieus wenst om te gaan met afspraken binnen de EU maar ook telkenmale aangeeft met dat bezoek geen blijk van erkenning te geven van aanspraken van Palestijnen. Nederland wil met de EU buiten die discussie blijven; de status van Jeruzalem komt aan de orde aan het eind van het vredesproces, waarmee beide partijen impliciet erkennen dat er op dat punt sprake is van een conflict. Door een keuze te vermijden c.q. door het bezoeken van zowel het ene als het andere deel van Jeruzalem, kan de schijn worden voorkomen dat Nederland partijdig zou zijn.

Het standpunt van de EU – overigens door geen enkele partij bestreden – is dat claims van Israël noch van de Palestijnen op (een deel van) Jeruzalem nu al worden erkend. De heer Weisglas heeft in de pers gesteld dat dit geen formeel vastgelegd buitenlands beleid van de EU is en dat Nederland de vrijheid heeft en houdt om een eigen koers te varen en niet als Pavlov-hondje achter de EU hoeft aan te lopen. Dit beleid is onlangs met instemming van Nederland, dus ook van deze Kamer, herbevestigd als GBVB-beleid. Zo informeel is het dus niet en bovendien hoeft de Nederlandse regering toch ook niet achter elk Israëlisch standpunt te gaan

staan? Om polarisatie en isolement van een bepaalde partij te voorkomen, in dit geval van de Palestijnen in Oost-Jeruzalem, zijn internationale contacten ook met hen van het allergrootste belang.

Inderdaad is de situatie zodanig gewijzigd dat er nu sprake is van Palestijnse autonome gebieden, maar juist wat betreft Jeruzalem is de situatie geenszins veranderd. Beide partijen zijn immers overeengekomen om deze kwestie aan het eind van de onderhandelingen te bespreken. Het zou dan ook te gek zijn voor woorden als nu een beroep werd gedaan op de veranderde omstandigheden en te zeggen dat er nu geen contacten meer met Palestijnen in Oost-Jeruzalem moeten worden onderhouden, want zou daarmee nu ook niet impliciet worden erkend, op zijn minst de schijn worden gewekt, dat de claim van Israël meer aanspreekt?

In het kader van het vredesproces leek het de heer Woltjer van groot belang om de Palestijnse autoriteiten duidelijk te maken dat Nederland en de EU kritiek hebben op bijvoorbeeld de voorbereidingen van de Palestijnse verkiezingen en vrezende voor het democratische gehalte daarvan, maar ook om de Israëlische regering kritiek voor te houden op het vestigen van weer een nieuwe nederzetting vlakbij Bethlehem. In het kader van het vredesproces moet Nederland met alle partijen contact houden, waar nodig openlijk kritiek durven geven.

Wat betreft de zogenaamde onevenwichtigheid in het beleid was de heer Woltjer in tegenstelling tot de heer De Hoop Scheffer de mening toegedaan dat het niet gaan naar het Orient House eerder als zodanig kan worden uitgelegd. Er moet vertrouwen worden opgebouwd bij beide partijen en dat is nu juist een van de sterke kanten van het EU-beleid. Natuurlijk is er nog een lange weg te gaan, maar het vredesproces waarvan met name Palestijnen zo vaak het gevoel hebben dat de aandacht veel sterker op Israël is gericht dan op de problemen van de Palestijnen, zou er zeker niet mee worden gediend als de minister zijn bezoek aan het Orient House afzegt.

De heer **Weisglas** (VVD) was ervan overtuigd dat eenieder voorstander is van een evenwichtig Midden-Oostenbeleid en van het niet vooruitlopen op de uitkomst van onderhandelingen die in dat deel van de wereld gaande zijn. Een bezoek aan het Orient House tast naar de mening van de VVD-fractie dat evenwicht aan en kan niet anders dan vooruitlopen, al is het symbolisch – hoewel deze minister dat zeker niet zal beogen – op het resultaat van de onderhandelingen, al was het maar door de interpretatie die de verschillende partijen eraan geven. Daarom kan maar beter van dat bezoek worden afgezien. Overigens wordt een bezoek aan het Orient House ook steeds minder noodzakelijk. Terecht spreekt de regering op verschillende plaatsen met Palestijnse autoriteiten. De minister-president zal het begin van de werkzaamheden aan de haven in Gaza, die Nederland voor een groot deel zal financieren, bijwonen. De Nederlandse regering heeft de Palestijnen terecht een grote som gelds ter beschikking gesteld op de conferentie die gisteren is gehouden. Maar waarom dan toch nog steeds zo'n behoefte aan dat extra in de vorm van een gesprek in het Orient House? Daarbij komt natuurlijk nog de zeer harde reactie van de heer Peres waarvan de heer Weisglas in ieder geval was geschrokken. Blijkens een getypte weergave van het NOS-journaal heeft de heer Peres gezegd: Why should one minister after the other outrage the Israeli public opinion? Is «outrage» niet hetzelfde als tarten, tot woede brengen? Dat gaat toch wel erg ver en het is zeer betreutswaardig dat dergelijke woorden gezegd moesten worden door het gastland. Voorheen zijn inderdaad andere Nederlandse ministers van Buitenlandse Zaken naar het Orient House gegaan. Waarom dan nu deze bezwaren, ook van de VVD-fractie? Op dit moment zijn de Oslo-akkoorden in uitvoering, wordt de kwestie Jeruzalem steeds precairder en acuter en door eenieder steeds meer door vergrootglazen bekeken, ook door Nederland. Men zou er daarom voorzichtiger mee moeten omgaan. Om die reden achtte de heer

Weisglas het van belang om de praktijk van bezoeken van Europese ministers aan het Orient House niet steeds klakkeloos te volgen. Hij erkende zonder meer dat bij de Palestijnse autoriteiten in Oost-Jeruzalem een wijziging van het beleid op dit punt even gevoelig zal liggen als doorzetting van het bestaande beleid bij Israël, maar uiteindelijk moet er toch een afweging worden gemaakt en die valt voor de VVD-fractie blijkbaar anders uit dan voor de PvdA-fractie.

De minister heeft ondertussen wel heel duidelijk gemaakt wat hij niet wil aantonen met zijn bezoek aan het Orient House, nl. geen erkenning van welke claim van welke kant dan ook, maar wat wil hij er dan wèl mee bereiken?

Natuurlijk was het ook de heer Weisglas bekend dat er op dit punt een EU-beleid is, maar een dergelijk beleid geeft toch alleen maar het kader aan; het mag, het wordt aangeraden, maar het moet niet. Bij de Italiaanse minister van buitenlandse zaken is wel gebleken dat het ook anders kan.

Hij vond het al met al heel spijtig dat het succes van het bezoek aan Israël bedreigd wordt. Daarom zou zijns inziens veel waarde moeten worden gehecht aan de opstelling van de Israëlische regering. Wat beoogt Nederland met het bezoek aan Israël, mede gezien de Herijkingsnota, dus gezien vanuit het Nederlandse belang?

De Israëlische regering is gastheer en het is niet goed om bij een gastheer zoveel irritatie te veroorzaken nog voordat het bezoek moet plaatsvinden. Het is helemaal niet nodig om de Palestijnen uitgerekend in het Orient House te spreken.

De regering regeert en het parlement controleert achteraf. Dat geldt ook en vaak in het bijzonder voor de buitenlandse politiek. Toch vond de heer Weisglas het nuttig om van deze gelegenheid gebruik te maken om de minister tegen de achtergrond van de naar voren gebrachte argumenten, te adviseren het gesprek met de Palestijnen te voeren, maar dan wel op een andere plaats dan in het Orient House.

De heer **Verkerk** (AOV) vond het een goede zaak dat bij onvoorziene reacties op een buitenlands bezoek van een Nederlandse minister ook tijdens een reces met de desbetreffende bewindsman van gedachten kan worden gewisseld. Zijn fractie was van mening dat het vredesproces in het Midden-Oosten van het grootste belang is en dat in dat kader contacten met zowel Israël als de Palestijnen worden voortgezet en dat beide partijen daarbij hulp wordt geboden. Nederland zou zoveel mogelijk internationale afspraken daarover moeten nakomen, maar uiteindelijk moet het toch zelf de uiteindelijke afweging kunnen maken. Dat behoeft op zich niet te betekenen dat het daarmee ingaat tegen internationale afspraken, maar wel dat de uitleg ervan anders kan zijn. Elk land heeft op dat punt zijn eigen verantwoordelijkheid te nemen.

De tussen Israël en de Palestijnen gesloten akkoorden voorzien in het ontzien van Jeruzalem. De uiteindelijke status daarvan is nog onzeker. Daarom was de AOV-fractie vooralsnog van mening dat voor alles moet worden voorkomen dat sommige acties door een van beide partijen worden gebruikt dan wel misbruikt. Er zijn genoeg andere plaatsen om met de Palestijnen te overleggen, anders dan toen ministers Kooijmans en Van den Broek hun bezoeken brachten.

De uitlatingen van minister Peres hebben de AOV-fractie te denken gegeven en zullen op hun waarde moeten worden beoordeeld. Maar waarom nu juist zo'n hevige reactie en niet toen de Franse en Engelse bewindslieden hun bezoek brachten? Is het juist dat als het Orient House niet wordt bezocht het bezoek door de Palestijnen zelf wordt afgeblazen? Dat de EU over Nederland heen zal vallen als het Orient House wordt gemeden, kon de heer Verkerk zich eigenlijk niet voorstellen, maar hoe en in welke vorm zal de minister bevestigen dat zijn mogelijke bezoek aan het Orient House sowieso geen erkenning inhoudt van enige claim op Jeruzalem? Doet hij dat vooraf en in het openbaar?

Antwoord van de regering

De **minister** was de Kamer erkentelijk voor de naar voren gebrachte standpunten en de wijze waarop dat was gedaan en sprak met name zijn dank uit aan degenen die er nu al blijk van hebben gegeven de inzichten van de regering op dit punt te delen.

Hij wilde proberen zo koel en afstandelijk mogelijk de argumenten naar voren te brengen die de regering hebben geleid tot haar standpunt en duidelijk te maken waarom dat naar haar gevoel het enige verantwoordelijke standpunt is. Ook hij wilde voorbijgaan aan dingen die hem dwars hebben gezeten en nog wel zitten en opmerkingen van de afgelopen dagen die hij als grievend en ook niet terecht heeft ervaren en zich kortom beperken tot de argumenten, de benaderingen en overwegingen die wellicht niet voor iedereen stuk voor stuk overtuigend zijn, maar die als geheel in ieder geval wel aangeven waarom de beslissing van de regering zo is uitgevallen.

Een uitzondering wilde hij maken voor zijn eigen commitment met het vredesproces. Het probleem van het Jeruzalem van nu is bijna net zo oud als de entree van zijn partij in de Kamer, nl. in 1967. Korte tijd daarna brak de Zesdaagse oorlog uit en tot zijn verbazing was toen ineens een groot deel van degenen waarmee hij de partij had opgericht verdwenen om te gaan vechten in Israël. In 1969 bracht hij zijn eerste bezoek aan Israël en vanaf dat moment zijn het vraagstuk en zijn bijzondere commitment met de staat Israël en de problemen er omheen, geen moment uit zijn politieke bagage verdwenen.

Hij erkende dat deze voorgenomen reis op een buitengewoon gevoelig moment plaatsvindt. De Israëlische ambassadeur zei vanmorgen op de nieuwjaarsreceptie van de Koningin voor het corps diplomatique dat het belang van het bezoek is dat het een bezoek is aan de partners in het vredesproces. Dat proces bevat drie elementen, in de eerste plaats Gaza, maar dat is voorlopig opgelost, in de tweede plaats de Westbank, waarvoor aan een oplossing wordt gewerkt, en in de derde plaats Jeruzalem dat nog helemaal niet is opgelost. Bij alle elementen zijn alle Israëliërs en alle Palestijnen betrokken. Zo lang hij bezoeken aan Israël heeft gebracht, dus vanaf 1969, is het altijd pijnlijk geweest en altijd vechten tegen weerstanden van partijen die zozeer tegenover elkaar stonden. Er is ook altijd begrip geweest voor het feit dat beide partijen er waren. Het commitment met Israël is niet eenvoudig, het is in de eerste plaats een commitment met een groot probleem. Alle beslissingen zijn pijnlijk, soms voor de ene, soms voor de andere partij en soms voor beide partijen. De opdracht van degenen die zich gecommitteerd voelen is om altijd die beslissing te nemen waarvan men denkt dat die het minst schadelijk is voor het vredesproces. De verantwoordelijkheid voor dat proces ligt uiteraard niet alleen bij de Israëliërs, maar ook bij de Palestijnen. Als een van de twee partijen afnokt door vervreemding van het proces, is het gebeurd. Als outsider, zij het zeer betrokken, heeft ook Nederland de verplichting om juist dat element heel goed in de gaten te houden.

De situatie in Jeruzalem wordt gekenmerkt door enkele gebeurtenissen. In de eerste plaats door de bezetting in de Zesdaagse oorlog. In de tweede plaats door de annexatie van Oost-Jeruzalem in 1980. In de derde plaats door de resolutie van de Veiligheidsraad uit hetzelfde jaar waarin die annexatie werd veroordeeld. In de vierde plaats door het accepteren van de status quo die de wereld in afwachting van een definitieve regeling in acht neemt. Die status quo mag niet gezien worden als een juridisch feit, maar als de facto situatie. Wel is altijd het gevaar dat als een status quo lang voortduurt, zij overgaat in een geleidelijke juridische erkenning. Daarom moet voor alles worden voorkomen dat er blijk van wordt gegeven dat het accepteren van die status quo inhoudt het accepteren van de annexatie als definitieve regeling. De standing policy van Europese

landen om Palestijnen te bezoeken in Oost-Jeruzalem is niet bedoeld als honoreren van een Palestijnse claim, maar als een verwijzing naar het niet accepteren van die annexatie waartoe men zo gemakkelijk zou kunnen komen als men nooit een dergelijk teken geeft. Dat is de essentie, waarop sinds jaren een politieke lijn is gebaseerd. Het is dus geen nieuwe situatie, maar een oude. De Palestijnen ontvingen tot 1992 al hun gasten in het American Colony Hotel, daarna in het Orient House, maar altijd onder protest van de Israëliërs enerzijds en de druk van de Palestijnen om het wel te doen anderzijds. Altijd hebben de Europese landen die protesten naast zich neergelegd.

De bewindsman stipuleerde dat het Orient House geen rol speelt in de gesloten akkoorden, dat het geen instituut is van de Palestijnse autoriteit, maar uiteraard wel een politieke betekenis heeft. Daar zitten de Palestijnen en daar ontvangen zij hun gasten. In de context van de kwetsbare situatie is dat uiteraard niet zonder betekenis en dat maakt het voor de Israëliërs ook zo moeilijk om bezoeken daaraan te accepteren, maar daarom zegt in ieder geval elke Nederlandse bewindsman die ernaar toe gaat, ook iedere keer weer ex ante en ex post, dat dit absoluut geen erkenning inhoudt van welke Palestijnse claim dan ook en dat daarmee niet vooruit wordt gelopen op de regeling die alleen maar tot stand kan komen door overleg tussen Palestijnen en Israëliërs. Dat zal uiterst moeilijk zijn en bij het naderen van die laatste fase waarin de kwestie Jeruzalem zal moeten worden geregeld, wordt dat alleen maar moeilijker. Uit gesprekken die de bewindsman gisteren in Parijs met de meeste van zijn collega's heeft gevoerd, was hem gebleken dat vrijwel iedereen bij bezoeken aan het Orient House zeer behoedzaam optreedt en altijd zegt dat het niet die betekenis heeft die de Israëliërs eraan zouden kunnen geven. Overigens had hij gisteren in Parijs ook, en in het bijzijn van Arafat, zijn zorgen uitgesproken over de gang van zaken bij de voorbereidingen van de Palestijnse verkiezingen.

Toen hij aantrad als minister had hij verklaard dat het Nederlandse buitenlandse beleid op hoofdlijnen zou worden voortgezet. Over de Midden-Oostenpolitiek heeft ook altijd consensus bestaan, zij het met enige nuanceverschillen; de een heeft zich bijvoorbeeld wat kritischer uitgelaten over de verklaring van Venetië dan de ander, maar er is altijd één beleid tegenover het Midden-Oosten gevoerd. Hij was dan ook absoluut niet van plan in dat beleid een breuk te brengen. Op basis van dat beleid zijn ook altijd bezoeken aan Israël gebracht en natuurlijk was de situatie in Israël altijd anders dan daarvoor. Waarschijnlijk weinigen zullen bewuster hebben meegemaakt de buitengewoon kritische omstandigheden in Israël in de zeventiger en tachtiger jaren, nog veel kritischer dan nu. Nu is er een vredesproces op gang gekomen. Altijd moesten toen contesterende opmerkingen worden gemaakt die niet welgevallig waren in de ogen van de Israëliërs of de Palestijnen om als outsider toch te trachten het proces in de goede richting te beïnvloeden. Zijn voorgangers zijn in dezen inderdaad zeer subtiel opgetreden, maar dat was het Midden-Oostenbeleid ook. Het sterke van dat beleid was en is wel dat altijd naar twee kanten positie is gekozen en dat altijd is geprobeerd de ene kant te dienen zonder de andere kant tekort te doen. Als eerste heeft de toenmalige minister Van den Broek geprobeerd in het Orient House binnen te komen. Dat dat niet doorging, kwam omdat de heer Hussein op het allerlaatste moment afzegde. De heer Kooijmans is er zo'n twee jaar geleden naar toe gegaan. Vanaf 1987 hebben Nederlandse bewindslieden vrijwel elk jaar Oost-Jeruzalem bezocht, altijd met dezelfde boodschap.

De eerste die heeft gemeend een distantie te moeten maken ten aanzien van een bezoek aan het Orient House was de minister van Buitenlandse Zaken zo'n acht maanden geleden, nl. tijdens het staatsbezoek. Hij vond dat noodzakelijk omdat hij het bezoek van de Koningin daarmee niet wilde belasten. Toen twee dagen voor het staatsbezoek bekend werd dat hij niet naar het Orient House ging, werd op RTL4 gesteld dat Van Mierlo daarmee

de grootste blunder van zijn leven beging. Diezelfde journalist heeft nu een rol gespeeld bij het verkrijgen van de laatste reactie van de heer Peres. Elke journalist heeft zijn eigen verantwoordelijkheid en de bewindsman wilde daarin niet treden, maar hiermee wordt wel duidelijk hoe bizar sommige situaties zich kunnen ontwikkelen.

Uiteraard was de heer Peres, toen nog minister van Buitenlandse Zaken, er blij mee toen hij vernam dat geen bezoek aan het Orient House zou worden gemaakt, maar de minister had hem direct daarna wel duidelijk gemaakt dat hieruit niet mocht worden afgeleid dat het Nederlandse beleid, dat zo correspondeert met dat van de EU, zou zijn gewijzigd. Hij heeft toen de heer Hussein ontmoet bij een Nederlandse vertegenwoordiger die nog net op de rand van Oost-Jeruzalem woont en hem uitgelegd waarom hij op dat moment toch een lichte breuk maakte met de traditie. De heer Hussein had daar alle begrip voor, te meer omdat toen meteen de afspraak is gemaakt om bij een volgende bezoek als minister wel naar het Orient House te gaan, zoals gebruikelijk. Dat is ook de heer Peres meegedeeld. In november, toen met de Israëlische regering werd gesproken over het programma voor het werkbezoek van de Nederlandse minister-president en de minister van Buitenlandse Zaken, is dat herhaald. Ook toen heeft dat niet tot ongewone commotie geleid, want dergelijke bezoeken aan het Orient House vinden bijna wekelijks plaats. Voor het laatst is dat met de Israëlische regering besproken op 4 januari jl.

De minister ging vervolgens in op de drie argumenten op basis waarvan hij van mening is dat hij toch naar het Orient House moet gaan. In de eerste plaats had hij het beloofd aan Hussein, duidelijk gezegd tegen Peres en ook heel duidelijk in de publiciteit gebracht. Impliciet heeft hij dat meegedeeld in de antwoorden op de vragen van de heer Rouvoet. Daarin is namelijk aangegeven dat de lijn is en blijft een bezoek te brengen aan het Orient House en dat het niet gaan tijdens het staatsbezoek een beargumenteerde uitzondering is. Inderdaad staat in de antwoorden niet met zoveel woorden dat bij een volgend bezoek wel het Orient House zal worden bezocht. Wel is dat in het openbaar tegen heel veel journalisten gezegd.

Het tweede argument betreft het EU-beleid. De bewindsman was het ermee eens dat de Unie Nederland niet de wet kan voorschrijven en dat het een eigen verantwoordelijkheid behoudt. Hij was het er niet mee eens als dit geen argument van betekenis wordt gevonden. Natuurlijk kan men verschil van opvatting hebben over de betekenis van EU-beleid, maar niet kan worden ontkend dat het ene onderdeel daarvan ongetwijfeld belangrijker is dan het andere. Als dat beleid al zo lang onder elkaar is afgesproken, als dat ook nog enkele maanden geleden is herbevestigd en als daarop geen enkele kritiek is gekomen, ook vanuit Nederland niet, als alle landen de druk van Israël ondervinden iedere keer als ze dat beleid uitvoeren, dan kan men er niet zomaar van afstappen. Iedere keer opnieuw wordt een bewindsman die Israël bezoekt met die druk geconfronteerd: vraag het de Ierse, de Engelse, de Franse ministers die Israël recent hebben bezocht. Overigens staat in het ene land, zoals in Nederland, de publieke opinie nu eenmaal wat dichterbij het parlement dan in het andere (bijvoorbeeld Frankrijk) en dat weet Israël natuurlijk ook heel goed en gebruikt dat ook. Geen enkel land had de bewindsman gisteren niet dringend gevraagd om toch vooral binnen het EU-beleid te blijven. Als een van de belangrijkste redenen daarvan werd gezien dat een afwijking van Nederland op dit moment, de indruk zou wekken dat zij iets anti-Israëliisch zouden hebben gedaan door hun bezoek aan het Orient House. Dat was en mocht in de ogen van de bewindsman natuurlijk geen beslissend argument zijn, want ieder land houdt zijn eigen verantwoordelijkheid, maar als je hecht aan een Europees beleid en als land met een sterke betrokkenheid met Israël, zoals Nederland, maximale druk uitoefent om toch een zoveel mogelijk pro-Israël beleid te voeren, dan moet je je

wel driemaal bedenken voordat je van dat beleid afwijkt en de andere Europese landen min of meer in diskrediet brengt.

Van het derde argument valt het mathematische bewijs niet te leveren. Als het nu al vele jaren lang staand beleid is en als het moment wordt genaderd waarop het uiteindelijk aankomt, dan is er alle reden om zeer voorzichtig te opereren en om geen wijzigingen in het beleid aan te brengen. Iedere wijziging is een signaal in de verkeerde richting. De Amerikanen zijn door omstandigheden nooit naar het Orient House gegaan. Het zou zeer onverstandig zijn als ze er ineens wel naar toe gaan. De Europese landen zijn altijd naar Oost-Jeruzalem en het Orient House gegaan. Het zou zeer onverstandig zijn als ze juist op dit moment daarmee zouden ophouden. Het kan niet anders dan dat wijziging van het beleid, dat gebaseerd is op de stelling dat de status quo van de annexatie niet het juridische einde is, als vingerwijzing worden gezien dat ook in die stelling verandering is opgetreden. Natuurlijk mag ook hierover verschillend worden gedacht. Bij de minister spelen ook alle overwegingen en gevoeligheden die in dit overleg naar voren zijn gebracht, maar als minister van Buitenlandse Zaken van Nederland heeft hij de afweging te maken en de verantwoordelijkheid te nemen voor de diplomatie die leidt tot het doel waarover algehele overeenstemming bestaat. Eenieder heeft en houdt het recht om die diplomatie te veroordelen en de Kamer kan dat inderdaad, zoals de heer Weisglas terecht zei, achteraf doen. De Kamer heeft dat recht, maar hij heeft als minister de plicht om met zeer consciëntieuze weging een beslissing te nemen, maar dat heeft hij uiteraard ook lang van te voren gedaan. Hij heeft het als zijn plicht gevoeld om de lijn voort te zetten, om de diplomatie uit te voeren die zijns inziens hoort bij de verantwoordelijkheid voor het vredesproces van outsiders zoals allen hier aanwezig toch zijn.

De bewindsman herhaalde zich ervan bewust te zijn dat elk argument op zichzelf niet doorslaggevend is, maar gezamenlijk zeker wel. Hij kan dan ook niet anders doen dan wat de Nederlandse regering tot dusverre heeft gedaan en hij zal dat altijd en overal ook zo zeggen, tegen de Israëliërs en de Palestijnen zolang het probleem Jeruzalem niet is opgelost.

Hij vond zich niet de aangewezen persoon om een oordeel uit te spreken over de uitspraken van premier Peres. Hij heeft op een ferme manier uitgedrukt het gevoel dat de Israëliërs altijd hebben als het gaat om bezoeken aan Oost-Jeruzalem en het Orient House. Ze waren dus niet verrassend, maar wel vervelend. Daarbij moet wel in acht worden genomen dat hij zijn uitspraken deed toen er al enig rumoer over het bezoek in Nederland was ontstaan naar aanleiding van een krante-artikel waarin de Israëlische ambassade, desgevraagd door de betrokken journalist, opmerkte dat Israël het niet prettig vond dat Van Mierlo naar het Orient House zou gaan. Toen sommige kamerleden met die uitspraak werden geconfronteerd, zijn verschillende van hun uitspraken in de pers gekomen. Daarna zijn er kamervragen gesteld en beantwoord. Dat alles heeft natuurlijk effect gehad in een zo precaire situatie als na de dood van Rabin. De Nederlandse regering tilt daar zeker niet licht aan, maar is van mening dat de situatie er alleen maar erger op zal worden als gebroken wordt met het tot nu toe gevoerde beleid, omdat dat ook het meest neutrale is.

Het speet hem dat onder anderen de heer De Hoop Scheffer van mening is dat er sprake is van een onbalans als het Orient House wel wordt bezocht, maar niet wordt deelgenomen aan de festiviteiten rondom Jeruzalem 3000. Hij herhaalde dat het enerzijds gaat om de situatie die in 1980 is ontstaan door de annexatie en de status quo die de facto wordt geaccepteerd maar waarin niemand berust, ook niet in Nederland. De functie van de bezoeken aan het Orient House is daarop terug te leiden. Geheel los daarvan ontstond zo'n drie jaar geleden ineens het idee dat Jeruzalem 3000 jaar bestaat. Deze vaststelling wordt ook in Israël nogal

betwist, maar wat wel voor iedereen, ook in Israël duidelijk is, is dat de festiviteiten er omheen een zeer grote politieke lading hebben nu ze uitgerekend samenvallen met de periode waarin de status van Jeruzalem moet worden geregeld. Als je consequent de lijn wilt blijven volgen dat je niet vooruit wenst te lopen op de uiteindelijke status van Jeruzalem, verklaar je je niet tegen die festiviteiten, maar doe je er alleen niet aan mee. Dat is eveneens EU-beleid en dat begrijpt men in Israël heel goed.

Nadere gedachtenwisseling

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA) waardeerde het dat de minister zo helder, zo duidelijk en zo gepassioneerd zijn opvattingen naar voren heeft gebracht. Het was zeker geen ambtelijk opgestelde tekst en mede daarmee heeft hij heel goed de ernst van het onderwerp onderstreept.

De argumenten die de minister naar voren bracht, bestreed hij niet, maar de afweging ervan brengt zijn fractie in ieder geval wel tot een andere conclusie. Het is een keuze, maar hij zou ervoor kiezen om niet naar het Orient House te gaan en hij deed dan ook een dringend beroep op de minister om dat ook niet te doen – ook dat zal hij beide partijen ongetwijfeld goed kunnen uitleggen – zeker niet nu er alternatieve mogelijkheden zijn om met de Palestijnen te praten. De huidige situatie verschilt naar de mening van de leden van de CDA-fractie wezenlijker met die in het verleden, wezenlijker dan door de minister en door enkele andere fracties is aangegeven. Bovendien lette zij daarbij op de situatie waarin het vredesproces zich op dit moment bevindt.

Als het om Israël gaat, ligt de publieke opinie zeer gevoelig en daarom loopt een politieke discussie daarover soms ook hoog op. Dat moet ook kunnen, maar daarbij mogen geen grievende uitspraken worden gedaan. Het staat iedere fractie vrij om een algemeen overleg te laten volgen door het formaliseren van de daarin naar voren gebrachte opvattingen via het aanvragen van een kameruitspraak in een plenair debat. De CDA-fractie zal dat ook zeker overwegen als de minister zijn bezoek aan het Orient House toch doorzet.

De heer **Rouvoet** (RPF) sloot zich aan bij de opmerkingen van de heer De Hoop Scheffer waar het gaat om het geconstateerde verschil in taxatie. Hij waardeerde het betoog van de minister zeer, maar zo koel en afstandelijk vond hij dat niet, maar dat tekent alleen maar het belang van de kwestie. Alle argumenten nogmaals zeer serieus afwegend, zag hij geen aanleiding om het eerder uitgesproken oordeel van zijn fractie terug te nemen. Ondanks alles wilde hij de minister toch een goede reis toewensen, want hij zag de gevolgen ervan toch somberder in dan verschillende andere fracties.

Mevrouw **Roethof** (D66) erkende dat het inderdaad een keuze is, maar de keuze van de CDA-fractie vond zij in ieder geval onverantwoordelijk.

Mevrouw **Sipkes** (GroenLinks) dankte de minister voor zijn doorwrochte antwoord, al heeft hij niets nieuws verteld. Er is geen sprake van wijziging in het beleid en dat heeft de heer De Hoop Scheffer nogmaals bevestigd gekregen. Zij betreurde het dat hij het middel van het terugroepen van de commissie noodzakelijk vond, want dat leek haar schadelijk voor het vredesproces.

Ook de heer **Van der Vlies** (SGP) dankte de minister voor zijn zeer adequate en fijn besnaarde beantwoording en was ervan overtuigd dat de minister ook nog altijd andere opvattingen naar waarde weet te schatten. De minister zal ongetwijfeld een minutieus verslag van zijn reis presenteren en dat zal ook voor zijn fractie aanleiding kunnen zijn voor een plenair debat.

De heer **Marijnissen** (SP) wilde de minister niet alleen danken voor maar zeker ook complimenteren met zijn buitengewoon heldere analyse en conclusies. Het argument dat de meeste indruk heeft gemaakt is wel dat van het risico dat ontstaat bij wijziging van het beleid, nl. dat de status quo uiteindelijk feitelijk een juridische basis zou kunnen krijgen. Het speet hem overigens dat de heer De Hoop Scheffer in zijn nogal uitgebreide tweede termijn helemaal niet is ingegaan op de argumenten van de minister waarop het bezoek aan het Orient House een logisch gevolg is van het tot nu toe gevoerde beleid.

De heer **Woltjer** (PvdA) ondersteunde de opmerking van de minister dat het Nederlandse beleid inzake het Midden-Oosten tot nu toe is gekenmerkt door een grote consensus. Jammer genoeg lijkt het er nu op alsof er een haarscheurtje in die consensus is ontstaan. Hij had in zijn eerste termijn eveneens aangegeven dat het een afweging is of het vredesproces bij bepaalde acties al dan niet is gebaat. De PvdA-fractie was van oordeel dat handhaving van het staande beleid de beste keuze is die de minister had kunnen maken.

De heer **Weisglas** (VVD) waardeerde de wijze waarop de minister op de essentie van de zaak is ingegaan, waarmee hij eventuele twijfels over de vraag of hij met zijn bezoek aan het Orient House vooruit wil lopen op de uitkomsten van het vredesproces, zeker zal hebben weggenomen.

De Israëlische ambassadeur heeft vanmorgen inderdaad gezegd dat het zo goed is dat er een bezoek wordt gebracht aan beide vredespartners, maar de VVD-fractie bleef toch van mening dat het van heel groot belang is om daarvoor de juiste plaats te vinden en dat ene gesprek op die ene plaats, met de Palestijnen in Oost-Jeruzalem in het Orient House, was in haar ogen op dit moment en in de huidige politieke situatie zeker niet de politiek goede plaats. De heer Weisglas bleef dan ook bij zijn advies aan de minister. Die heeft voor dit overleg al duidelijk gemaakt dat hij dat advies van een groot deel van de Kamer niet wil volgen. Dat is zijn goed recht; de VVD-fractie zal haar staatsrechtelijke controlerende taak op het juiste moment vervullen.

Ook de heer **Verkerk** (AOV) sprak zijn waardering uit voor het antwoord van de minister en wachtte de verslaglegging van diens bezoek met belangstelling af.

De fungerend voorzitter van de commissie,
Bukman

De griffier van de commissie,
Janssen